NAUJOJI

MOTERIS

E. KRIKŠČIŪNIENĖ

R. GIBAVIČIUS MERGAITĖ

Naujasis moteriškumas yra kultūrinė, socialinė ir psichologinė apraiška. Moterų išsilaisvinimas (Women's Liberation) yra jos regima, aktyvi manifestacija. Pažiūrėkime į organizacijas, tikslus, sunkumus ir nuomonių įvairumus, sudarančius moterų "išsilaisvinimo" judėjimą įvairiose jo formose.

Jungtinėse Amerikos Valstybėse moterų išsilaisvinimas formaliai buvo pradėtas 1966 metais įsteigus the National Organization for Women, kuri yra didžiausia ir įtakingiausia to judėjimo grupė, po kurios sparnu glaudžiasi mažesnės grupės su įvairiomis savo programomis. Jos narių skaičius siekia 8.000. N. O. W. reiškia protestus Kongrese ir teismuose įvairiais atvejais, pradedant vaikų globa ir baigiant abortų reformos klausimu. Dar greičiau auganti organizacija yra Women's Political Caucus, kurios tikslas yra įjungti ko daugiau moterų į valdžios aparatą. Women's Equity League kovoja dėl lygybės esamų įstatymų ribose ir legislatūroj.

Judėjimo tikslų skalė labai plati: pradedant nuo kuklaus reikalavimo pagerinti moters gyvenimo sąlygas, baigiant kraštutinėm revoliucinio pobūdžio vizijom. Pirmo pobūdžio kovotojos, įskaitant Betty Friedan (Feminin Mystique autorė) pabrėžia teisių lygybę: lygų atlyginimą už darbą, pabrėžia visuomenę, kurioje moteris turėtų pilnas teises į mokslą, politinę įtaką, ekonomini gyvenimą, vaikų globą dirbančiom motinom ir t. t. Radikalesnės kovotojos nesitenkina tokiais menkais reikalavimais. Jos nori pagrindinio visuomenės peržiūrėjimo. Jų nuomone vyro ir moters rolės turi būti išlaisvintos iš pažiūrų, besitęsiančiu nuo neatmenamų laikų. Supratimas vyro, kaip medžiotojo ir moters, kaip židinio saugotojos šių moterų nuomone yra kenksmingas abiem pusėm. Vyrui ir moteriai neužtenka tik dalintis šiomis pareigomis, nenusimetant visuomenės spaudimo. Reikia sukurti naują, laisvesnę visuomenę. Kartais šios moterys, besivadovaudamos savo jausmine prigimtimi, nori keisti ne tik visuomenę bet netgi ir biologišką žmogaus prigimtį. Kitos net teigia, kad genetikos mokslas turėtų būti pritaikintas sukūrimui skirtingo vyro ir skirtingos moters. Dar kitos reikalauja visiško pasitraukimo nuo priklausomybės vyrams, neišskiriant nei biolaginių vyro-moters santykių.

Judėjimas susiduria su eile sunkumų. Dalinai problemos kyla iš kraštutinių kaikurių feminisčių reikalavimų, kurie pakenkia jų pačių veiklai. Antras sunkumas — tai nedraugiškas vyrų nusistatymas šitos kovos atžvilgiu. Bet didžiausias judėjimo priešas yra tos moterys, kurios saugios ir laimingos savo įprastoj vietoj, atmeta drastiškus pasikeitimus jų pačių statuse. Daugelis moterų nenori įsitraukti į akvyvesnį gyvenimą, nei jaustis kaltos dėl to, kad jos patenkintos neišeidamos iš namų.

Judėjime, kuris bando apsieiti be vadų, iškyla eilė moterų, kurios stipriau už kitas išreiškia karingą savo nuomonę. Tarpe jų yra Gloria Steinem, įsteigėja naujo moterų žurnalo Ms. Ji savo kalbose ir susirinkimuose pasireiškia kaip stiprus judėjimo vadas. Iš pirmo žvilgsnio labai patraukli, gero sudėjimo, gražaus veido moteris. Paskutiniu metu ji keliauja po Ameriką, kalbėdama kolegijų mergaitėm, jauniems revoliucionieriams, namų šeimininkėms ir visiems, kurie jos klauso. Per trumpą laiką ji pasidarė judėjimo labiausiai vertinama kalbėtoja, geriausia fondo kėlėja. Ji sugeba nustatyti judėjimo gaires. Jos gera išvaizda ir patrauklumas kelia nerimo ir nepasitikėjimo draugių tarpe. Ji tačiau entuziastingai kovoja už visų savo seserų teises, nesvarbu kokios rasės, bei pažiūrų jos bebūtų. Ją labiausiai jaudina supratimas fakto, kad moterys yra ne tik socialinės, bet ir politinės santvarkos vergės. Jos yra išnaudojamos valdančios klasės, šiuo atveju baltojo vyro klasės. Vakarų pasauly vyrai leidžia įstatymus, kuria auklėjimo sistemas, psishologines ir teologines sistemas, vedybų ir šeimos struktūras ir visą ekonominę piramidę, kurios žemiausiose dalyse yra moteris, kaip pigi, lengvai kontroliuojama namų ir komercinė darbo jėga, vaikų augintoja.

Kaip ir daugelis moterų, Steinem jautė šitos vyriškos sistemos naštą, slėgusią ją kiekviename žingsny, bet tik pieš keletą metų ji staiga pajuto tos sistemos universalumą ir pamatė galimybę pakeisti ją nauja, ge-

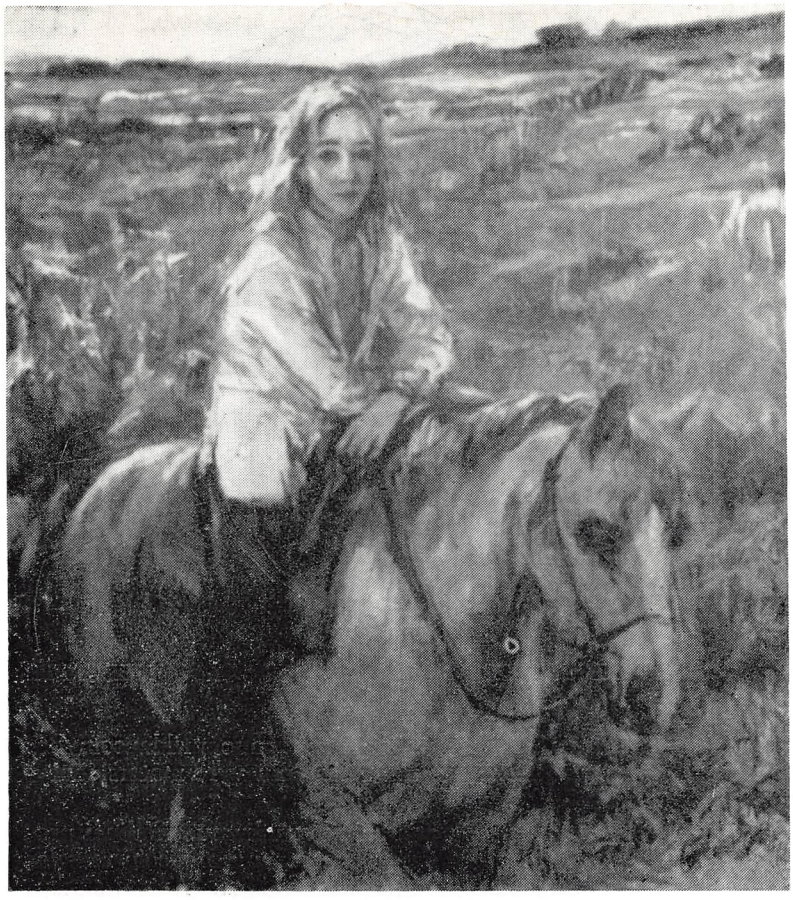

O. PAŠKEVIČIENĖ

RYTAS

resne. Ji pasiryžo pasišvęsti bendrai kovai prieš betkokią priespaudą. Tai kovai vesti ji įsteigė nuosavą žurnalą Ms. Kiti žurnalai, įsisteigę panašiam tikslui yra Up From Under, New Woman, Progressive Woman, Essence ir You.

Šie nauji žurnalai bando traktuoti moterį ne kaip motiną, žmoną ar profesionalę, bet kaip žmogų. Jie verčia moteris persvarstyti savo rolę visuomenėj, teikia žinių apie jų pačių teises ir sudaro galimybes moterims rašytojoms pasireikšti ir atvirai pasisakyti. Šitie žurnalai buvo išdava suėjimų, kuriuose moterys bendrai svarstė savo išgyvenimus, nusivylimus ir tapo vieningos. Iš šitų diskusijų susidarė organizacijos kovojančios už lygias teises, abortų teisę, vaikų dienos priežiūrą, politiką. Moterims atsivėrė naujas ilgas kelias prieš akis. Nors nė vienas iš šitų žurnalų nesisako esąs judėjimo žurnalas, jie visi yra moterų judėjimo išdava.

Kanadoje pirmaisiais Konfederacijos metais Britų nustatytas moterų legalus statusas buvo, kad moterys yra asmenys tik skausmo ir baudų atveju, bet ne teisių ir privilegijų. Tik 1929 metais Kanados moterys British North American Aktu buvo pripažintos asmenimis. Tačiau iš Viktorijos laikų užsilikęs moters beteisiškumas dar stipriai jaučiamas ir šandien ypač Kvebeko provincijoj. Per paskutinį dešimtmetį sociologiniai pasikeitimai neaplenkė ir moterų atgimimo. Švietimas įgalina moteris vis daugiau išeit iš namų, užimti įvairias pozicijas. Kanada tačiau ir šiandien labai atsilikusi nuo kitų kraštų moterų profesionalių skaičiumi. Pavyzdžiui 25% Anglijos daktarų yra moterys, Kanadoje tik 12%. Prancūzijoj 22% advokatų yra moterys, Kanadoj tik 2,3%. Nežiūrint kokios profesijos moteris bebūtų, ji gali būti tikra, kad jos atlyginimas bus mažesnis, nei vyro, dirbančio tą patį darbą. Vidutinis Kanados moterų inžinierių ir mokslininkių atlyginimas yra 41% žemesnis už jų kolegų vyrų. Universiteto dėstytojos moterys gauna 48% možesnius atlyginimus, nei tą pačią poziciją užimą vyrai. Netgi ir socialiniam darbe, kur moterys sudaro ⅔ profesionalų, vyrai uždirba vidutiniškai 1800 dolerių daugiau.

Kanadoje moterų judėjimas nėra vieningas. Jos nesudaro jokios socialinės grupės. Women's Liberation apima daugybę grupelių, kurių kiekviena savaip ją interpretuoja. Jos neturi tokių vadų kaip Kate Millet, Germaine Greer ar Gloria Steinem. Women's Liberation yra grynai miesčioniško vidutinio luomo apraiška, provincijoj jos įtaka nejaučiama. Labiausiai reklamuojama kova už abortų teisę. Antras kovos laukas tai vaikų dienos priežiūros klausimas. Royal Commission on the Status of Women raporto 167 rekomendacijų tarpe buvo rekomenduota, kad valdžia mokėtų 50% dienos priežiūros centrų išlaidų. Šiandien valdžios remiama 5819 vietų, nors mažamečių vaikų, kurių motinos dirba, priskaitoma 35.000. Vienintelė House of Commons moteris yra Grace MacInnis.

Didžiausias moterims skirtas žurnalas Chatelaine, vedamas Doris Anderson, bando atstovauti įvairias pažiūras. Jis žymiai pažangesnis už kitus moterų žurnalus, kaip Good Housekeeping, McCall, Ladies' House Journal ir Redbook.

Anglijoj moterų judėjimas šiandien yra atsilikęs nuo Amerikos keleriais metais. Tačiau paskutiniu metu vėl jaučiamas moterų atgimimas, taip smarkiai pasireiškęs prieš pirmą pasaulinį karą. Šitam bruzdėjime iškyla milžiniška figūra. Tai 32 metų, šešių pėdų aukščio moteris — Germaine Greer — nuostabus junginys išsilavinimo, ekscentriškumo ir erotiškumo. Jos knyga "The Female Eunuch" tai realistiškiausias ir